

Alþingi
Erindi nr. P 128/1560
komudagur 7.3.2003

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

Reykjavík 5. mars 2003
Tilvísun: 2003020189
091.1

Alþingi nefndarsvið
Austurstræti 8 - 10
150 REYKJAVÍK

Umsögn um frumvarp til laga um fjarskipti, 599. mál heildarlög, EES-reglur.

Inngangur

Ríkislögreglustjórinn, telur af ástæðum sem raktar verði hér á eftir, að frumvarp að nýjum fjarskiptalögum sé á margan hátt gallað og þarfnist breytinga við. Einkum er það mikið áhyggjuefni að í frumvarpinu virðist ekki gert ráð fyrir eðlilegri lágmarks varðveislu gagna um fjarskiptumferð svo lögregla geti upplýst brot á netinu þar sem ekki er tryggt að annálar tenginga á fjarskiptanetum verði varðveittir í hæfilegan tíma. Má ætla að þetta muni hindra að hægt verði að upplýsa alvarlega glæpi á internetinu í framtíðinni. Varðar þetta einkum tölvusamskipti á internetinu þar sem tíðkanlegt er að veita ókeypis internetaðgang sem og að innheimta fyrir þjónustu í formi fasts gjalds. Samkvæmt frumvarpinu verður óheimillt og refsivert fyrir fyrirsvarsmenn fjarskiptafyrirtækja að varðveita annála um fjarskiptaumferð þegar þeirra er ekki þörf í þágu innheimtu. Auk þess sem fjarskiptafyrirtækjum verður bannað að geyma gögn um tengingar annarra við fjarskiptakerfi þeirra þar sem slíks er sjaldnast þörf í þágu gjaldtöku fyrir þjónustu. Hinir brotlegu geta þó allt eins verið þeir sem tengjast fjarskiptakerfum á internetinu ólöglega utan í frá eða til að fremja gegn þeim eða með þeim refsilagabrot. Ástæða er einnig til að óttast að löggjöf sem þessi sé til þess fallin að hvetja til brotastarfsemi á internetinu og draga athygli og áhuga erlendra brotamanna að Íslandi.

Almennt um tölvutengd brot

Með stækkandi hlutverki internetsins í daglegu lífi fólks hefur hættan á brotastarfsemi þar aukist sem og áhrif sem slík brot geta haft á daglegt líf fólks og rekstur fyrirtækja. Á internetinu má finna nánast alla þætti mannlífsins þar á meðal útibú margra af stærri fyrirtækja landsmanna. Má þar sem dæmi nefna að nú bjóða allflestir bankar landsmanna þjónustu sína þar, samgöngufyrirtæki s.s. flugfélög og skipafélög, opinberar stofnanir svo sem Alþingi, dómstólar, stjórnarráðið, lögregla, o.fl. Má minna á nýlegt dæmi þar sem brotist var inn á heimasíðu Hæstaréttar og gerðar breytingar á henni. Auk þessa fer fram margskonar sölustarfsemi á netinu þar sem hægt er að kaupa vörur og greiða fyrir þær.

Vegna þessa verður ekki komist hjá því að allskonar brotastarfsemi eigi sér þar stað. Nægir í þessu efni að benda á dreifingu á barnaklámi og samvinna einstaklinga um misnotkun barna, aðgengi óprúttinna einstaklinga að börnum fyrir tilstilli spjallrása og annarra úrræða á netinu, höfundarréttarbrot með ólöglegri sölu og dreifingu kvikmynda, tónlistar, myndverka, bóka og tölvuforrita. Einnig má nefna fjársvik í kringum sölustarfsemi, ýmis konar falsanir og önnur brot sem tengjast efni gagna á tölvutæku formi, notkun netsins til að setja fram hvatningu til kynþáttaofsókna, hótana og miðlun upplýsinga milli aðila sem stunda brotastarfsemi. Síðast

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

en ekki síðst má nefna innbrot í tölvukerfi sem vegur gegn öryggi fjarskiptakerfa, sbr. 1. mgr. 47. gr. frumvarpsins, sem hafa orðið fyrir árásum tölvuþrjóta, mörg hver oft á dag, bæði símkerfi og internetþjónustuaðilar. Um flest af þessu finnast dæmi á Íslandi og hefur efnahagsbrotadeild Ríkislögreglustjórans fengið til rannsóknar flestar tegundir brota á internetinu þar sem niðurstaða rannsókna hefur oltið á aðgengi að gögnum um tengingar.

Skyldur lögreglu samkvæmt lögum

Framangreind brot valda miklu tjóni á hagsmunum einstaklinga og fyrirtækja á ári hverju. Lögreglunni ber skylda til að rannsaka og leitast við að berjast gegn slíkum brotum sem öðrum, sbr. 66. og 67. gr. laga nr. 19, 1991, um meðferð opinberra mála. Í því skyni að staðfæra íslensk hegningarlög að breyttum brotavettvangi var gerð breyting á almennum hegningarlögum með lögum nr. 30, 1998, sem leggja refsingu við nokkrum af þeim brotum sem að framan greinir. Á síðari árum hafa verið gerðar breytingar á 4. mgr. 210. gr. almennra hegningarlaga varðandi barnaklám með lögum nr. 39, 2000 og 14, 2002. Breytingar þessar hafa verið gerðar í því skyni að herða viðurlög við dreifingu og vörslu á barnaklámi. Dreifing barnakláms á sér að mestu stað á internetinu. Framangreind brot eru almennt því marki brennd að uppljóstrun þeirra veltur á að lögregla geti rakið samskipti milli tölvukerfa, fjarskiptakerfa, með því að fá aðgang að annálum, e. log-files. Rétt er að áréttta að skilyrði fyrir aðgangi lögreglu að annálum fjarskipta, sem og afritun og hlerun þeirra veltur á heimild 86. og 87. gr. laga nr. 19, 1991, um meðferð opinberra mála, sbr. einnig 3. mgr. 47. gr. frumvarpsins sem er samhljóma 2. mgr. 43. gr. nágildandi fjarskiptalaga nr. 107, 1999. Þeirra verður ekki aflað án úrskurðar dómara sem fer yfir gögn og rökstuðing lögreglu til að meta hvort lögfull skilyrði eru fyrir slíkum aðgangi. Leynd umræddra gagna nýtur því ríkrar verndar að íslenskum lögum sem og vernd persónuupplýsinga notenda. Skilyrði til þess að lögregla geti fengið aðgang að þessum gögnum eru mikið strangari en skilyrði heimildar til húsleitar á heimilum fólks, svo dæmi sé tekið.

Ríkislögreglustjórinn hefur samkvæmt b – lið 2. mgr. 5. gr. lögreglulaga nr. 90, 1996, það hlutverk; „að starfrækja lögreglurannsóknardeild sem rannsakar landráð og brot gegn stjórnskipan ríkisins og æðstu stjórnvöldum þess“. Þannig hefur embætti Ríkislögreglustjóra skyldu til að fylgjast með og leitast við að varna brotum sem að framan greinir og upplýsa þau. Má sem dæmi um slíka hættu nefna hryðjuverkaógnina sem nú hvílir á vesturlöndum eftir 11. september 2001. Er þá ekki eingöngu um að ræða hættu sem beinist að íslenska ríkin sjálfu heldur einnig erlendum ríkjum og sendiráðum þeirra. Efnahagsbrotadeild Ríkislögreglustjórans hefur rannsakað brot sem tengjast notkun internetsins sem miðils til að koma á framfæri hótunum um sprengjutilræði gegn bandaríska sendiráðinu. Eins og öllum er kunnugt beindist rannsókn bandarískra lögregluyfirvalda að samskiptum hryðjuverkamanna á internetinu og millifærslur peninga á netinu. Íslenska lögreglan hefur þurft að bregðast við beiðnum um aðstoð við rannsóknir slíkra mála erlendis frá. Verði frumvarpið samþykkt óbreytt verður mjög vegið að möguleikum lögreglu til að upplýsa slík brot og taka þátt í baráttu alþjóðasamfélagsins við hryðjuverkaógnina.

Skyldur samkvæmt milliríkjasamningum

Alþjóðasamfélagið hefur viðurkennt þann vanda sem af tölvubrotum getur hlotist og má sem dæmi um þetta nefna nýlegan sáttmála Evrópuráðsins frá 23. nóvember 2001 um tölvuglæpi, Convention on Cybercrime, sem íslendingar undirrituðu 30. nóvember 2001. Samkvæmt sáttmálanum skuldbinda aðildarríkin sig til að tryggja að löggjöf þeirra uppfylli ákveðin lágmarksskilyrði um refsí- og réttarfarsúrræði til að tryggja sem besta uppljóstrun þessara brota. Auk þess sem aðildarríkin gangast undir ákveðnar skuldbindar til að stuðla að góðri

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

samvinnu við rannsóknir þessara brota. Þar á meðal að tryggja að gögn um tengingar milli tölvukerfa, e. traffic data, fari ekki forgörðum og þar með möguleikarnir til uppljóstrun þessara brota. Um alþjóðlega samvinnu er fjallað í III kafla samningsins. Samningurinn kveður á um að í þágu samvinnu skuli þar til bær lögregluyfirvöld hafa á að skipa heimildum til að gefa internetþjónustuaðilum bindandi fyrirmæli um varðveislu gagna, sbr. 16. og 17 gr. samningsins. Ljóst má vera að samningurinn um tölvuglæpi mun kalla á nokkrar lagabreytingar. Þrátt fyrir að samningurinn kveði ekki sérstaklega á skyldu aðildarríkja til að varðveita gögn um tengingar milli tölvukerfa má ljóst vera að til þess að Íslands geti staðið undir skuldbindingum sínum verður að tryggja eðlilega og hóflega vörslu slíkra gagna.

Almennt um þagnarskyldu

Þagnarskyldu í lögum má skipta gróflega í tvo flokka. Annars vegar eru almenn ákvæði um þagnarskyldu s.s. ákvæði 18. gr. laga nr. 70, 1996 um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins, 115. gr. laga nr. 75, 1981, um tekjuskatt og eignarskatt, 22. gr. lögreglulaga nr. 90, 1996 og fleiri sambærileg. Hins vegar eru ákvæði sem kveða á um ríkari þagnarskyldu, eða vernd upplýsinga, s.s. 43. gr. laga nr. 113, 1996, um viðskiptabanka og sparisjóði, 43. gr. laga nr. 107, 1999, um fjarskipti. Í fyrra tilfellinu er ekki gert ráð fyrir að dómsúrskurð þurfi til að lögregla geti, í þágu rannsóknar opinbers máls, fengið upplýsingar afhentar. Er sú raunin t.d. þegar lögregla rannsakar skattalagabrot og aflar í því skyni skattframtala og annarra upplýsinga frá skattayfirvöldum. Í seinna tilvikinu gildir ríkari þagnarskylda sem ekki verður aflétt nema með úrskurði dómara að uppfylltum skilyrðum þar um. Ríkislögreglustjórinn telur að ekki sé nauðsynlegt að allar upplýsingar sem tengjast fjarskiptum njóti hinnar ríkari verndar. Heldur nægi hin almenna þagnarskylda til verndar þeim. Þessar upplýsingar eru eins og rakið er hér á eftir upplýsingar um réttthafa símanúmers og upplýsingar um notanda IP tölu. IP tala er númer sem allir notendur internetsins hafa til auðkennis í samskiptum á internetinu. Í 21. tölulið 1. mgr. 3. gr. eru IP tölur, internetauðkenni og símanúmer skilgreind sem hugtökin númer og vistföng. Lögð er til breyting á 47. gr. frumvarpsins þannig að einföld beiðni frá lögreglu um upplýsingar nægi til að þeim sem taldir eru upp í 3. mgr. greinarinnar geti afhent upplýsingarnar án undangengins úrskurðar dómara.

Breytingartillögur við frumvarpið

Breytingartillaga við 42. gr. frumvarpsins.

Í 42. gr. frumvarpsins er fjallað um varðveislu gagna um fjarskiptaumferð og er meginreglan sem kemur fram í 1. gr. frumvarpsins sú að eyða skuli eða gera nafnlaus öll gögn um fjarskiptaumferð þegar þeirra er ekki lengur þörf við afgreiðslu ákveðinnar fjarskiptatengingar. Í 2. og 3. mgr. er síðan kveðið á um undantekningar þegar um er að ræða nauðsyn á vörslu gagnanna til að hægt sé að innheimta gjald fyrir þjónustuna og þegar nota á upplýsingarnar til markaðssetningar, en þá með samþykki notandans.

Umrædd grein er byggð á 6. gr. persónuverndartilskipunarinnar. Í 6. gr. er vísað til 1. mgr. 15. gr. tilskipunarinnar þar sem segir að ríki geti í þágu þjóðaröryggis, almannaöryggis, til varnar, rannsóknar og saksóknar afbrota tekið upp í lög úrræði til að tryggja varðveislu gagna í takmarkaðan tíma. Er í greininni einnig vísað til undantekningarákvæða tilskipunar nr. 95/46/EB um vernd einstaklinga í tengslum við vinnslu persónuupplýsinga og um frjálsa miðlun slíkra upplýsinga. Þrátt fyrir þetta er þessi heimild ekki á neinn hátt nýtt í frumvarpinu í því skyni að tryggja lágmarks vörslu þessara gagna. Er til þess að líta að stór hluti allra

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

internetnotenda greiða fast verð fyrir þjónustuna eða greiða ekki fyrir hana þar sem þeir nýta tilboð um ókeypis internetaðgang sem í boði er. Má sem dæmi nefna að Landsbanki, Íslandsbanki og Búnaðarbanki hafa boðið viðskiptavinum sínum og öðrum upp á slíkan ókeypis aðgang að netinu. Með frumvarpinu er þegar svona háttar til í raun verið lýsa refsivert að varðveita gögn um fjarskiptaumferð lengur en fjarskiptin standa. Samkvæmt þessu verður fjarskiptafyrirtæki að eyða gögnunum nánast samstundis eða í það minnsta um leið og aftenging á sér stað. Frumvarpið, verði það að lögum óbreytt, girðir fyrir að hægt sé að upplýsa meint brot framin á internetinu ef þau eru framin af notendum framangreindrar þjónustu og leiðir til þess að uppljóstrun brota ræðst af því hvort hinn brotlegi greiðir í samræmi við notkun sína eða ekki.

Áréttta verður að lögregla mun upplýsa mjög fá mál vegna brota á internetinu án þessara gagna, enda þarf ekki að fjölyrða um það að engin vitni geta borið um brot manna á internetinu þar sem auðkenni þeirra sem þar vafra eru oft tilbúningur eða talnarunur sem hafa enga þýðingu nema hægt sé að rekja tengingar þeirra til upprunans.

Þá er einnig ástæða til að ætla að óprúttir aðilar muni leita eftir að kaupa þjónustu fyrirtækja sem rukka fast gjald óháð notkun fyrir þjónustu sína, fyrirtækja sem tryggja þeim að farið verði að lögum og gögnum um tengingar eytt jafnóðum. Gott dæmi um þetta eru aðilar sem dreifa barnaklámi og koma fram á spjallrásum og víðar undir dulnefni með breytilega IP tölu. Slík breytileg IP tala er skráð á fjarskiptafyrirtæki og verður eingöngu rakin til notandans að fjarskiptafyrirtækið sem veitir viðkomandi aðila aðgang að netinu og úthlutar honum tímabundna IP tölu, varðveiti skrár um tengingarnar svo samkenna megi úr hvaða síma er tengst og hvaða áskrifandi er notandi IP tölunnar á gefnum tímapunkti. Frumvarpið girðir fyrir að jafnvel svona brot verði upplýst fylgi fjarskiptafyrirtækið lögum og eyði gögnum um tenginguna um leið og hennar er ekki lengur þörf vegna fjarskiptanna.

Tengingar símafyrirtækja í milli verða væntanlega ekki vandamál í þessu samhengi þar sem flest þeirra taka gjald fyrir þjónustu sína í samræmi við notkun og varðveita gögn um tengingar þannig að fullnægjandi sé. Vandinn er aðallega bundinn við tengingar tölvukerfa á internetinu. Einnig má benda á að óeðlilegur munur verður á persónuvernd, sem verndarandlag þessara ákvæða, eftir því hvort notandinn greiðir eftir notkun eða hvort hann greiðir ekki eða fast gjald óháð notkun. Samkvæmt 2. mgr. 42. gr. frumvarpsins geta fjarskiptafyrirtæki varðveitt gögn um tengingar viðskiptavina sinna í allt að fjögur ár eftir að reikningur er gefinn út, sbr. 3. gr. laga nr. 14, 1905, um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda. Erfitt er að skilja af hverju persónuverndin getur verið svona rýr í einu tilfelli og svo alger í öðru algerlega háð gjalddöku fyrir þjónustuna.

Í ljósi framangreinds vill Ríkislögreglustjórinn gera tillögu að breytingu á 42. gr. frumvarpsins og leggur til að bætt verði við 1. mgr. 42. gr. nýjum málslíð þannig að greinin hljómi svona. Breytingin er skyggð.

42. gr.

Gögn um fjarskipti.

Gögnum um fjarskiptaumferð notenda sem geymd eru og fjarskiptafyrirtæki vinnur úr skal eyða eða gera nafnlaus þegar þeirra er ekki lengur þörf við afgreiðslu ákveðinnar fjarskipta sendingar. **Fjarskiptafyrirtæki skulu þó varðveita upplýsingar um alla fjarskiptaumferð notenda eigi skemur en 6 mánuði frá því tengingin átti sér stað.**

Gögn um fjarskiptanotkun sem nauðsynleg eru til reikningsgerðar fyrir áskrifendur og uppgjörs fyrir samtengingu má geyma þar til ekki er lengur hægt að vefengja reikning eða hann fyrnist.

Með samþykki áskrifanda er fjarskiptafyrirtæki heimilt að vinna úr gögnum skv. 1. mgr. vegna markaðssetningar fjarskiptaþjónustu eða framboðs á virðisaukandi þjónustu að því leyti sem nauðsynlegt er fyrir slíka þjónustu eða markaðssetningu. Samþykki má afturkalla hvenær sem er.

Þjónustuveitandi skal upplýsa áskrifendur fyrir fram um hvaða gögn um fjarskiptanotkun eru tekin til úrvinnslu og hversu lengi úrvinnsla mun standa.

Úrvinnslu gagna samkvæmt þessari grein skulu þeir einir sinna sem eru undir stjórn fjarskiptafyrirtækja og sjá um gerð reikninga eða stjórnun fjarskiptaumferðar, fyrirspurnir not enda, uppljóstrun misferlis, markaðssetningu fjarskiptaþjónustu eða virðisaukandi þjónustu og skal úrvinnslan einskorðast við það sem er nauðsynlegt í þágu slíkrar starfsemi.

Breytingartillaga við 47. gr. frumvarpsins.

Um skyldu til að upplýsa um símanúmer, internetauðkenni og notendur þeirra.

Eins og rakið er hér að framan er mismunur á þeirri þagnarvernd sem lög kveða á um. Í 45. gr. frumvarpsins er fjallað um skrár yfir áskrifendur og rétt áskrifenda til að vera skráðir eða óskráðir í slíkar skrár. Lögregla þarf í mörgum tilfellum, í tengslum við rannsóknir opinberra mál, að fá upplýsingar um rétthafa símanúmera utan opinberrar símaskrár, svo kölluð leyninúmer. Í framkvæmd hefur verið nokkuð á reiki hvort símafyrirtæki hafi talið sér heimilt að afhenda þær upplýsingar án úrskurðar dómara. Hafa þau gjarnan talið sér óheimilt að veita þessar upplýsingar án úrskurðar.

Óeðlilegt verður að telja að niðurstaða þess hver aðgangur lögreglu er að þessum upplýsingum ráðist af því hvort notandi þjónustunnar ákvað að standa utan símaskrár eða ekki enda eru upplýsingar þessar almennt aðgengilegar fyrir alla í opinberum símaskrá. Réttinum til að standa utan símaskrár er ekki stefnt gegn rannsóknnum lögreglu heldur ónæði og aðgengi óviðkomandi. Þessar upplýsingar eru ekki þess eðlis að þær geti flokkast sem viðkvæmar persónuupplýsingar eins og t.d. upplýsingar um tengingar milli fjarskiptatækja þar sem fram kemur við hvern viðkomandi talar í síma og upplýsingar um efni þeirra símtala. Í þessu efni verður að gera greinarmun varðandi þagnarskylduna hvort um er að ræða upplýsingar um hver notandi er og gagna um tengingar og efni þeirra. Þetta ætti að vera augljóst eins auðveldur og aðgangur er að símaskrá og skrá um rétthafa fastra IP tala á internetinu er.

Benda má á að í grein. 9-3 þriðja lið norsku fjarskiptalaganna er kveðið á um samskonar skyldu fjarskiptafyrirtækja til að upplýsa lögreglu og ákærvaldi um skráða notendur. Þar

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN
segir;

„Taushetsplikten er ikke til hinder for at det gis opplysninger til påtalemyndigheten eller politiet om registrert navn, adresse, telefonnummer eller datakommunikasjonsadresse. Det samme gjelder ved vitnemål for retten.“

Samkvæmt norskum Hæstréttardómi frá 20. desember 1999 í máli 88/1999 komst Hæstiréttur Noregs að þeirri niðurstöðu um skýringu framangreinds ákvæðis 9-3 þriðja lið að undir það félli upplýsingar um hver notandi IP tölu væri á gefnum tíma. Var lögð áhersla á að umrætt ákvæði væri sett til að veita lögreglu og ákærvaldi skjótan og greiðan aðgang að leyninúmer síma. Taldi dómurinn að notandi breytilegrar IP tölu sem er einskonar símanúmer internetsins sem væri úthlutað tímabundið til notandans ætti ekki að njóta meiri verndar en notendur/rétthafar fastra IP talna. Upplýsingar um fastar IP tölur er að finna opnum heimasíðum á internetinu þar sem skráðar eru upplýsingar um rétthafa IP talna um allan heim, meðan tímabundinn notandi IP tölu sem fær hana úthlutaða eða leigða tímabundið af skráðum rétthafa nyti aukinnar verndar. Felldi rétturinn því umræddar upplýsingar undir skilgreiningu ákvæðisins á „datakommunikasjonsadresse“ og taldi umræddu fjarskiptafyrirtæki bæri skylda til að afhenda lögreglu allar upplýsingar sem það hafði um hver af áskrifendum þess var notandi IP tölunnar á gefnum tímapunkti. Taldi rétturinn að ekki skipti máli þótt fjarskiptafyrirtækið þyrfti að greina á milli gagna um tengingar milli fjarskiptatækja og upplýsinga um notandann til að geta gefið upplýsingarnar. Fjarskiptafyrirtækið þurfti að kanna bæði hvaða notandi skráði sig inn í umrætt skipti og úr hvaða símanúmeri var hringt til að tengjast og gefa umræddar upplýsingar. Rétt er að áréttta að í þessu fellst ekki að veittar séu upplýsingar með þessum hætti um internetnotkun viðkomandi eða tengingar hans við önnur fjarskiptatæki. Hæstiréttur Noregs tók afstöðu til þess hvort ákvæðið væri í ósamræmi við þjóðréttarskuldbyndinar Noregs s.s. Mannréttindasáttmála Evrópu en komst að þeirri niðurstöðu að svo væri ekki. Skuldbindingar Íslands eru þær sömu.

Af þessari ástæðu vill Ríkislögreglustjórinn gera þá breytingartillögu að kveðið verði á skyldu símafyrirtækja til að gefa lögreglu upp allar upplýsingar um rétthafa leyninúmera í tengslum við rannsóknir opinberra mála án þess að til þess þurfi að afla úrskurðar dómara, sem og upplýsingar um hver af viðskiptavinum, eða áskrifendum fjarskiptafyrirtækis er notandi ákveðinnar IP tölu á gefnum tíma. Mikilvægt er að eyða allri óvissu um heimild/skyldu símafyrirtækja til að afhenda þessar upplýsingar sem og að létta af dómstólum og lögreglu óþarfa töfum og vinnu við að fara dómstólaleiðina að öflun jafn sjálfsagðra upplýsinga. Lagt er til að ný 5. mgr. bætist við 47. gr. frumvarpsins þar sem kveðið verði á um heimild til afhendingu upplýsinga til lögreglu án undangengis úrskurðar.

Varsla gagna um tengingar í þágu öryggis fjarskiptakerfa

Þá er einnig gerð breytingartillaga við 1. mgr. 47. gr. frumvarpsins þannig að við það bætist nýr málslíður þar sem kveðið er á um heimild til fjarskiptafyrirtækja til að varðveita gögn um tengingar við fjarskiptanet sín í því skyni að hægt sé að rekja hver standi á bak við atlögu að öryggi kerfisins. Visast til þess sem rakið er hér að framan varðandi breytingar á 42. gr. frumvarpsins og nauðsyn þess að hægt sé að upplýsa brot s.s. innbrot í tölvukerfi og símkerfi sem hægt er að upplýsa ef og eingöngu ef til eru skrár um hver var að verki í umrætt skipti. Umrædd skráning um tengingar hefur einnig áhrif til að fæla frá brotum og tilraunum til brota og stuðlar þannig að auknu öryggi kerfanna. Efnahagsbrotadeild Ríkislögreglustjórans hefur fengið mál til rannsóknar þar sem engin leið var að upplýsa tilraun til innbrots í tölvukerfi vegna þess að reksraraðili kerfisins varðveitti engin gögn um tengingar utan frá við kerfið.

Skyldur Íslands samkvæmt samningi Evrópuráðsins

Eins og rakið er hér að framan er Ísland orðið aðili að samningi Evrópuráðsins um tölvubrot, „Convention on Cybercrime“. Ein af samningsskyldum aðildarríkja er að tryggja í löggjöf að þar til bær yfirvöld, á Íslandi lögreglan, geti gefið vörsluaðilum gagna um tengingar milli tölvukerfa sem og tölvuganga sem vistuð eru í tölvukerfi fjarskiptafyrirtækis, fyrirmæli um varðveislu þeirra gagna meðan aflað er dómsúrskurðar fyrir afhendingu þeirra. Þetta er gert í því skyni að tryggja að gögnin fari ekki forgörðum áður en úrskurðar er aflað en um leið að tryggja þá vernd sem umrædd gögn njóta. Um þetta er fjallað í 16. gr. sáttmálans og skal slík varsla vera tryggð með því að fyrirmælin séu bindandi fyrir vörsluaðilann, fjarskiptafyrirtækið, og varðveislun vari allt að 90 dögum.

Í 17. gr. Cybercrime sáttmálans er einnig kveðið á um að aðildarríki skuli setja í lög heimild og skyldu fyrir vörsluaðila gagna um tengingar milli tölvukerfa, e. traffic data, til að veita lögreglu lágmarks upplýsingar svo fljótt sem verða má, um hvaða önnur fjarskiptavirki umræddar tengingar hafa farið. Þetta er gert þar sem töf sem hlotist getur af öflun dómsúrskurðar getur leitt til þess að upplýsingar sem er að finna í öðru fjarskiptaneti um tengingar hins grunaða fari forgörðum vegna þess að lögregla gat ekki tryggt vörslu þeirra í tíma. Tengingar sem þessar geta legið um mörg lönd og þessu ákvæði 17. gr. samningsins er meðal annars ætlað að gera það mögulegt að aðvara lögreglu í öðrum löndum svo þau geti snúið sér til þarlanda fjarskiptafyrirtækja og aflað sönnunargagna. Má nefna í þessu samhengi að efnahagsbrotdeild Ríkislögreglustjórans hefur reynslu af að aðstoða erlend lögregluyfirvöld við að rekja tölvusamskipti sem legið hafa erlendis frá um Ísland og til þriðja lands. Allt þetta brotaumhverfi er undirorpið hraða og síbreytileika sem veldur því að öflun sönnunargagna er háð því að hún fari fram fljótt og áður en gögnin hverfa eða þeim er eytt.

Með vísan til framangreinds er gerð tillaga að breytingu á 47. gr. frumvarpsins þannig að bætt verði við nýrri 4. mgr. þar sem kveðið er á um skyldu fjarskiptafyrirtækja og starfsmanna þeirra til að taka frá og geyma gögn samkvæmt fyrirmælum lögreglu. Þá verði þar kveðið á um skyldu sömu aðila til að gefa lágmarksupplýsingar um hvar annarsstaðar gagna um sömu tengingar kann að vera að leita. Með þessu verði fullnægt skyldum Íslands samkvæmt 16. og 17. gr. Cybercrime sáttmálans. Rétt er að taka fram að sú vernd sem hlýst af þeirri skyldu lögreglu að leita úrskurðar dómara áður en til afhendingar gagna getur orðið er keypt því verði að á meðan er varðveisla gagnanna algerlega háð forræði fjarskiptafyrirtækisins og starfsmanna þess. Cybercrime sáttmálinn tekur á þessu og er lagt til að fjarskiptalögin geri það einnig þannig að uppljóstrun refsilagabrota ráðist ekki af vilja framangreindra aðila til að aðstoða lögreglu heldur hvíli á þeim lagaskylda og refsiaþbyrgð verði brotið gegn skyldunni, sbr. 74. gr. frumvarpsins. Ófullnægjandi er, þrátt fyrir að lögregla almennt eigi góð samskipti við fjarskiptafyrirtæki og starfsmenn þeirra, að hún þurfi að eiga árangur rannsókna undir greiðvirkni þeirra sem gögnin varsla.

Rétt er að taka fram að samkvæmt 14. og 15. gr. sáttmálans eru allar framangreindar skyldur takmarkaðar af lögum viðkomandi ríkis varðandi úrskurð dómara.

Breytingartillagan

Með vísan til framangreinds er gerð tillaga að breytingu á 47. gr. frumvarpsins þannig að það hljómi á eftirfarandi hátt eftir breytinguna. Breytingin er skyggð.

Öryggi og þagnarskylda.

Fjarskiptafyrirtæki sem veita almenna fjarskiptaþjónustu skulu gera viðeigandi ráðstafanir til þess að tryggja öryggi þjónustunnar í samráði við rekstraraðila fjarskiptaneta ef við **Framangreindum aðilum er í því skyni að tryggja öryggi þjónustunnar heimilt að varðveita gögn um fjarskiptaumferð í allt að 6 mánuðif sérstök hættu er á að leynd fjarskipta á tilteknu neti verði rofin skal þjónustuveitandinn upplýsa áskrifendur um hættuna.**

Öllum sem starfa við fjarskiptavirki, hvort sem um er að ræða starfsmenn fjarskiptafyrirtækja eða aðra, er skylt, bæði meðan þeir gegna starfi og eftir að þeir hafa látið af því, að halda leyndu fyrir óviðkomandi aðilum öllu því sem um fjarskiptavirkin fer, hvort sem um er að ræða efni skeyta eða samtala eða hvort fjarskipti hafa átt sér stað og á milli hverra.

Ekki má án undangengins dómsúrskurðar heimila óviðkomandi aðilum að sjá skeyti, önnur skjöl eða annála um sendingar sem um fjarskiptavirkin fara eða hlusta á fjarskiptasamtöl eða hljóðrita þau.

Fjarskiptafyrirtæki, starfsmenn þeirra og aðrir vörsluhafar skulu hlíða fyrirmælum lögreglu um að taka frá og varðveita gögn tengd fjarskiptum, í allt að 90 daga frá því fyrirmælin eru gefin. Framangreindum aðilum ber, þrátt fyrir ákvæði 3. mgr, þegar þeir hafa fengið fyrirmæli um varðveislu gagna um fjarskiptaumferð, að veita lögreglu lágmarksupplýsingar að því marki sem nauðsynlegt er til að bera kennsl á slóð fjarskiptanna og önnur fjarskiptafyrirtæki sem þeim tengjast. Um aðgang lögreglu að upplýsingum um fjarskiptað öðru leyti skal fara samkvæmt lögum um meðferð opinberra mála.

Þrátt fyrir ákvæði 3. mgr. ber fjarskiptafyrirtækjum að afhenda lögreglu, í þágu rannsókna opinbers máls, allar upplýsingar sem þau kunna að búa yfir um skráð nöfn og heimilisföng áskrifanda, númer og vistfang hvort sem er fast eða breytilegt.

Enginn sem starfar við fjarskiptavirki, net eða þjónustu má skjóta undan skeytum, gögnum, myndum eða öðrum merkjum sem afhent eru til fjarskiptaflutnings eða liðsinna öðrum við þess konar athæfi.

Sá sem fyrir tilviljun, mistök eða án sérstakrar heimildar tekur við símskeytum, myndum eða öðrum fjarskiptamerkjum og táknum eða hlustar á símtöl má ekki skrá neitt slíkt hjá sér eða notfæra sér það á nokkurn hátt. Jafnframt ber honum að tilkynna sendanda að upplýsingar hafi ranglega borist sér. Skylt er að gæta fyllsta trúnaðar í slíkum tilfellum.

Breytingartillaga við 74. gr. frumvarpsins

Í refsirétti nútímans tíðkast að kveða á um refsíabyrgð lögaðila. Má sem dæmi um löggjöf á þessu sviði nefna lög nr. 140, 1998, um refsíabyrgð lögaðila sem bætti inn í hegningarlögin þremur greinum 19. a – c sem fjalla um skilyrði refsíabyrgðar lögaðila. Auk þess sem flest sérrefsilög kveða á um heimild til að refsa lögaðilum. Refsiákvæði frumvarpsins ber ekki með sér að hafa fengið mikla umfjöllun þar sem jafn augljós galli er á því. Ákvæði um refsíabyrgð lögaðila hvíla á þeim sjónarmiðum að eðlilegra sé með tilliti til varnaðargildis refsinga að dæma lögaðila í fésektir enda stendur það lögaðilanum næst að sjá til þess að starfsemin sé með löglegum hætti auk þess sem brot eru oftast drýgð til hagsbóta fyrir lögaðilann en ekki

RÍKISLÖGREGLUSTJÓRINN

starfsmanninn sjálfan. Einnig þykir það ótæk niðurstaða að brot séu refsilaus þegar ekki er unnt að sýna fram á sök ákveðins starfsmanns.

Lagt er til að bætt verði inn í 74. gr. frumvarpsins nýrri mgr. sem verði nr. 3 og hljóði 74. gr. á eftirfarandi hátt eftir breytinguna.

74. gr.

Viðurlög.

Brot á lögum þessum og reglugerðum settum samkvæmt þeim varða sektum, en fangelsi allt að sex mánuðum ef sakir eru miklar eða brot ítrekuð.

Gáleysisbrot skulu eingöngu varða sektum.

Brot gegn IX. kafla laganna um vernd persónuupplýsinga og friðhelgi einkalífs varða refsingu svo sem mælt er fyrir um í 1. mgr. Sé slíkt brot framið í ávinningskyni, hvort sem er í eigin þágu eða annarra, má refsa með fangelsi allt að þremur árum.

Gera má lögaðila fésekt fyrir brot gegn lögum þessum óháð því hvort brotið megi rekja til saknæms verknaðar fyrirvarsmanns eða starfsmanns lögaðilans. Hafi fyrirvarismaður hans eða starfsmaður gerst sekur um brot á lögum þessum má auk þeirrar refsingar, sem hann sætir, gera lögaðilanum sekt og sviptingu starfsréttinda, enda sé brotið drýgt til hagsbóta fyrir lögaðilann eða hann hafi notið hagnaðar af brotinu.

Fjarskiptabúnað sem hefur verið starfræktur í heimildarleysi má gera upptækan, sbr. 69. gr. almennra hegningarlaga, með síðari breytingum.

Þegar fjarskiptafyrirtæki fer ekki að ákvæðum laga, skilyrðum almennrar heimildar, skil yrðum sérstakra réttinda eða einstökum ákvörðunum Póst- og fjarskiptastofnunar getur stofnunin ákveðið í samræmi við ákvæði 73. gr. að fella niður skráningu fyrirtækisins, afturkalla réttindi, bæta við skilyrðum eða beita dagsektum sem nemi 50.000–500.000 kr. á dag til að tryggja að eftir fyrirmælum stofnunarinnar sé farið.

Ríkislögreglustjórinn fékk framlengingu á fresti til að skila umsögn sinni hjá ritara samgöngunefndar.

Virðingarfyllt

Heiðar Magnús Gunnarsson lögl. fulltr.

Hjálagt.

Sáttmáli Evrópuráðsins frá 23. nóvember 2001

Fréttatilkynning af heimsíðu Evrópuráðsins um undirritun Íslands á sáttmálanum

Afrita af 9. kapla norsku fjarskiptalaganna frá 1995.

Dómur Hæstaréttar Noregs frá 20. desember 1999